

**GÖRSEL VE BELGELERLE SAĞLIK EĞİTİMİ TARİHİ: 1 MEKTEB-İ
TIBBİYE-İ ŞAHANE (1903-1933)**
**GÖRSEL VE BELGELERLE SAĞLIK EĞİTİMİ TARİHİ: 2 TIP EĞİTİMİNDE
MEZUNİYET VE BELGELERİ**

Şeref ETKER
(Dr.)

<https://orcid.org/0000-0001-6966-8816>

serefetker@gmail.com

Geliş Tarihi: 26.11.2024

Kabul Tarihi: 27.11.2024

Kitap İncelemesi

Görsel ve Belgelerle Sağlık Eğitimi Tarihi: 1

**MEKTEB-İ TIBBİYE-İ
ŞAHANE
(1903-1933)**

Haluk Perk Araştırma Merkezi Koleksiyonu

AHMET ZEKİ İZGÖER - HALUK PERK

**GÖRSEL VE BELGELERLE SAĞLIK EĞİTİMİ
TARİHİ: 1. MEKTEB-İ TIBBİYE-İ ŞAHANE (1903-1933).**
Haluk Park Araştırma Merkezi Koleksiyonu,
Yay.Haz.: Ahmet Zeki İzgöer ve Haluk Perk, İstanbul, Sağlık
Bilimleri Üniversitesi Yayınları, 2022. ISBN 978-605-72950-0-2

Görsel ve Belgelerle Sağlık Eğitimi Tarihi: 2

**TIP EĞİTİMİNDE
MEZUNİYET ve
BELGELERİ**

Haluk Perk Araştırma Merkezi Koleksiyonu

AHMET ZEKİ İZGÖER - HALUK PERK

**GÖRSEL VE BELGELERLE SAĞLIK EĞİTİMİ
TARİHİ; 2. TIP EĞİTİMİNDE MEZUNİYET VE BELGELERİ,**
Haluk Perk Araştırma Merkezi Koleksiyonu,
Yay.Haz.: Ahmet Zeki İzgöer ve Haluk Perk, İstanbul, Sağlık
Bilimleri Üniversitesi Yayınları, 2023. ISBN 978-605-72950-5-7

Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları, Yıl 2024, Sayı 29: 151-156

Haluk Perk Araştırma Merkezi (HPAM) Koleksiyonu içinde bulunan sağlık eğitimi ile ilgili tarihsel belgelerin yayımı Sağlık Bilimleri Üniversitesi tarafından gerçekleştirilmektedir. Projenin sahiplenilmesi “Türkiye’de sağlık eğitim tarihi ile ilgili birbirinden değerli pek çok araştırmanın yapıldığı, kitap, makale ve tezlerin hazırlandığı... ancak, bunlar bir külliyyat halinde şimdiye kadar yayınlanma[dığı]” görüşüne dayanmaktadır (c. 1, s. v). Söz konusu külliyyatın yayımlanan ilk iki cildi görsel ağırlıklı kataloglar özelliği taşımaktadır; yazılı belgelerin yalnız çeviriyazıları verilmiştir. *Görsel ve Belgelerle Sağlık Eğitimi Tarihi* başlığını taşıyan ve “koleksiyon malzemesine dayalı özgün bir çalışma” olmak iddiasındaki külliyyatın bugüne dek yapılan yayınlardan farkı araştırma içermemesidir. Araştırma eksikliği aynı malzemenin tanımlama ve açıklamalarında kendisini göstermektedir.

Yayının birinci cildine *Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane (1903-1933)* adının verilmesi, yazarların/proje sahiplerinin Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane’yi (MTŞ) bir yükseköğretim kurumu olarak değil, bir mekan ya da “külliye” olarak gördüklerini; okulu 1903’te Haydarpaşa’da açılan bina ile özdeşleştirdiklerini düşündürmektedir. Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye-i Şahane’nin 1910 yılında Tıbbiye-i Mülkiye ile birleşerek Darülfünun-ı Osmanî Tıp Fakültesi’ne, daha sonra da Dersaadet/İstanbul Darülfünunu Tıp Medrese-i Fakültesi’ne dönüşmüş olması ve bu cilde alınan belgelerin 30 yıllık bir dönemle sınırlı tutulmaması bir çağdışılık (anakronizm) oluşturmaktadır. Bu anlayışa göre, MTŞ 1933’te “Haydarpaşa Tıbbiyesi”nin İstanbul’a taşınmasıyla kapatılmış; Sağlık Bilimleri Üniversitesi’nin kuruluşuyla 2015 yılında ihya edilmiştir.

Dizinin Giriş bölümünde koleksiyonun oluşturulması, belge seçimi ve çalışma yöntemi konusunda bilgi verilmemiştir. Dönemin birincil tarihsel kaynaklarından Dr. Robert Rieder’in kitabının alınmadığı görülmektedir (1, xxii-xxv).¹ Tıpkıbasımıyla çeviriyazısı verilen 1903 yılı öncesine ait bir muhasebe defteri (1, 115-203) ile Darülfünun-ı Osmanî Tıp Fakültesi makbuzlarının (1, 212-237) MTŞ bütçeleri ile ilişkisi incelenmemiştir. Bunun yanında basılı talebe rehberi (1, 58-76) ve stajyer albümlerinin yayımlanması seçilmiştir (2, 212-271).

Erişime açık olan “Külliyyattan, tıbbın pek çok bölümündeki insanın azami ölçüde yararlanacakları ve kendilerine ait malzeme bulabilecekleri” (c. 1 ve 2, arka kapak) ümidini taşımakla birlikte, metinlerdeki bazı hatalara dikkat çekmek isteriz:²

Cilt 1.

s. 2-3. Kitaptaki ilk belge “Tıp Fakültesi’nin Sebebi İnşası” başlıklı tek sayfalık nottur. Hatırat sayılan bu yazının II. Abdülhamid’in adının geçtiği son iki cümlesi çevirilmeyerek sansürlenmiştir.

s. 4. 12 Kasım 1852 tarihli belgede sözü edilen “Mekteb-i Tıbbiye-i Hazret-i Şahane”nin yeri konusunda bir açıklama yoktur. Haliç’teki Humbarahane Kışlası olmalıdır.

s. 8. (HPAM4308-hpe) “Mekteb-i Tıbbiyenin Umuma Mahsus [Haydarpaşa] Hastahanesi” yazılı resimin açıklaması : Okulun kara tarafından soldan görünüşü olarak yanlış verilmiştir.

s. 25. Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane: Askerî Tıbbiyedir. Kartpostal (HPAM5821-hpe) “Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye / École militaire médecine à Haidar Pacha”.

¹ Robert Rieder (Pascha), *Für die Türkei, Selbstgelebtes und Gewolltes*, Bd. I-II, Jena, Gustav Fischer Verlag, 1903-1904 (509+367 s.+ pl, tabl.).

² C 1. <https://sbu.edu.tr/FileFolder/Dosyalar/custom/tip-tarihi-uam/yayinlar/mekteb-i-tibbiye-muhteva.pdf>
C 2. <https://sbu.edu.tr/FileFolder/Dosyalar/custom/tip-tarihi-uam/yayinlar/mezuniyet-belgeleri-muhteva.pdf>

- s. 56. (HPAM6359-hpe) MTŞ ilgisi olmayan bir apartman (üstünde kaçak kat).
- s. 57. (HPAM6361-hpe) İstanbul Arkeoloji Müzesi ana binasının cephesinden bir görünüm.
- s. 71. Müderris Mösyö Moşe, doğrusu: M. Aimé Mouchet.
- s. 77. Resimaltı: 12 Eylül 1863 tarihli Nizamname; s. 79. 12 Eylül 1861. Doğru tarih: 12 Ekim 1861. “Tababet-i Belediye Nizamnamesi” olarak yayımlanmıştır.
- s. 80. Çeviriyazısı verilen üstyazının birinci paragrafının tıpkıbasımı yoktur.
- s. 88. Transkripsiyon: Zoéros Paşa (Fransızca); orijinal metinde doğrusu: Zoiros Paşa (Türkçe/Rumca).
- s. 90. Peyo Efendi; s. 100. Pebo Efendi. Doğrusu: Pepo/Peppo (Akşiyote). Tıp Fakültesi Muallimi: Bahattin Şakir Bey. Doğrusu: Tıbb-ı Kanuni Muallimi.
- s. 92-93. Samoil İravaya Efendi; doğrusu: Samuil/Samuel Abrevaya (Marmaralı); Harim İlbazar Efendi; doğrusu: Hayim Eliyazar.
- s. 147. Orijinal belgede (s. 173, 44b) 6 Eylül [1]311 olan tarih [1]321 olarak yanlış okunmuştur.
- s. 153. Gülhane Hastahanesi doktorlarıyla ilgili, çeviriyazısı verilen belgenin (s. 117) tıpkıbasımı (3a/b) atlanmıştır.
- s. 190-193. Aynı mühür Ahmet ve Mehmet (Darülfünun-ı Osmanî Tıp Fakültesi Muhasebe memuru) olarak farklı okunmuştur.
- s. 198-199. Şvesterler toptan ve harcırahi; doğru okunuşu: taamiye ve harcırahi.
- s. 252. Tanınmayan anatom (Nurettin Ali Berkol’un solunda): Dr. Muhittin Hayri Barış.
- s. 259. Müderris Ali Vehbi (Türktüzün). Doğru soyad: Türküstün. (İndeekte yok.)
- s. 263. Resim altyazısı: Bakteriyoloji Müderrisi Ahmet Refik [Güran]. Fotoğrafın arkasında yazılı olan doğru isim: Necmeddin [Rifat Yazar].
- s. 266. Askerî Tıp öğrencileri birinci sınıfı (1921-1922). Doğru tarih: 1931-1932. (1921-1922 birinci sınıf öğrencileri için bkz., s. 268)
- s. 269. Toplu fotoğrafta tanınmayan (sağdan beşinci) muallim: Hamdi Suad Aknar. (Soldan üçüncü Tefvîk Salim Sağlam.)
- s. 298-299. Tıp Talebe Cemiyetinin “Mecburi Hizmet Kanunu” karşısındaki görüşleri. Tarihsiz? (s. 59. “Etibbanın Hizmet-i Mecburiyeleri Hakkındaki 8 Kasım 1923 tarih ve 169 sayılı Kanuna Müzeyyel Kanun” 13 Mart 1340/1924 ve 438 sayılı Kanun bu dilekçeden sonra kabul edilmiştir.)
- s. 300. Darülfünun-ı Osmanî Tıp Fakültesi mühürünün tarihi: [1]326 yazılmamıştır.
- s. 318. İlk Tıp Bayramı Kutlaması (14 Mart 1919) fotoğrafı: “Arka sırada sıralarda kız ve erkek tıp öğrencileri”. Kız öğrencilerin Tıp Fakültesine kabulü tarihi Kasım 1922’dir.
- s. 351. Prof. Felerning (?). Doğrusu: Prof. (Theobald) Selling, Gülhane Tatbikat Mektebi ve Seririyat Hastahanesi’nin müdürü. Yazısı: “1917. Dinêr für Herrn dr. Prof. Selling in der Fakultät”

s. 352. “Ernst Bergmann’ın 1922’de Tıbbiye-i Şahane’de verdiği konferans”. Prof. Ernst von Bergmann 1907 yılında ölmüştür. (Fotoğrafın arkasındaki doğru tarih 1321 : 1905). Konferans konusu: Kafa Yaralanmaları “Blessure du crâne”.

s. 356. Neşet Ömer denilen hekim: İbrahim Tali (Öngören)

s. 359. Fotoğraf Fransa’nın İstanbul’daki Yüksek Komiseri General Maurice-César-Joseph Pellé’nin Tıp Fakültesi’ni ziyareti sırasında çekilmiştir. Marcel Labbé’nin Tıbbiye’yi ilk ziyareti değildir. Dr. Labbé bundan önce Tıp Fakültesinde konferanslar vermiştir.³

s. 360. Refik Saydam olarak tanıtılan kişi: Vasfi Bey (Tıbb-ı Kanuni Muallimi).

s. 361. Fotoğraf Şişli’de Hamidiye Etfal Hastahane-i Ali’sinde çekilmiştir. Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane ile ilgisi yoktur.

Cilt 2.

Giriş yazısında, mezuniyet belgelerinden “şehadetnamelerin genellikle Osmanlıca-Fransızca olarak çift dilli olarak hazırlandığı” kaydedilirken, icazetnamelerin de çift dilli olduğu belirtilmemiştir. “Osmanlı topraklarında usta-çırak ilişkisi ile tıp öğrenen ve hocasından aldığı icazetname ile hekimlik ve cerrahlık mesleğine adım atanlar” olduğu önerilmiş; ancak, bu türden bir icazetnamenin örneği gösterilememiştir. Yine Tıbbiye’de “Harf inkılabından sonraki mezuniyet belgeleri ise diploma ismiyle” düzenlendiği ileri sürülmüştür (2, xiv-xv). Aynı ciltte yer verilen ve II. Abdülhamit tuğrasını taşıyan iki adet belge ise, “*Darü’l-İ Ulumi’l-Hikemiye-i Şahane Ulumi’l İbtidaiye Diploması*” başlığını taşımaktadır (2, 22-25).

s. 16-17 (aynı resim s. 34-35). “1928’de İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi’nden mezun... Tıp Fakültesi’ne gidebileceğine dair verilen tasdikname” Fakülte mezunu değil, Tıp Fakültesi’nin birinci sınıfında okunan F.K.B. (P.C.N.) sertifikası.

s. 19 ve 21. “Mekteb-i Mülkiye-i Şahane Sunuf-ı İdadisi” ile “Dersaadet Mekteb-i İdadisi” Mülazemet Ruuslarının Tıbbiye İdadisi ile ilgisi yoktur ?

s. 30-33. Gösterilen şehadetnamede öğrencilerin “Mekteb-i İdadi-yi Tıbbi birinci şakirdanından” olduğu yazılıdır. Yayını hazırlayanlar bunu “birinci [sene]” olarak tamamlamışlardır. Şehadetname metninde: öğrencinin üç sene içinde aldığı notlar verilmiş ve “Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane’ye nakle müstahak olduğu” belirtilmiştir.

s. 49 ve 86. Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane : Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane olacaktır.

s. 77. M. 1876 olarak çevirilen H. 1284 tarihi 1867 olmalıdır.

s. 93. Diploma sahibin adı Yuda Davidyan değil, Yuda David Yasef Efendi olacaktır.

s. 114. Suriye İncili Darülfünunu : “İncilî” (Protestan) Darülfünûnu veya Koleji.

s. 122-123. Madam Eleni Sekalleri’nin (doğru transkripsiyon: Skaleri Σκαλλέρη) “1924’te İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi’nden mezun olduğu ve diploma denkliğinin kabul edilerek doktorluk yapmasına izin verilmesi istemi” yanlış bir bilgidir. Edirne’de eczacı olan Kleanthis Skaleri’nin kızı Dr. Eleni K. Skaleri, 1907’de Atina Tıp Fakültesinden mezun olmuş ve 1922’ye

³ Marcel Labbé Tarafından İstanbul Tıp Fakültesinde Verilen Konferanslar, 24 Eylül-16 Teşrinievvel 1922, çev. Necmeddin Rifat [Yarar], Hakkı [Salman], [Ziya Nuri [Birgi], (Önsöz)] İstanbul, Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye Matbaası, 1338/1922.

kadar İstanbul'daki Balıklı Rum Hastanesi'nde çalışmıştır.⁴ İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi ilk kadın mezunlarını 1928 yılında vermiştir.

s. 124. Adı “Kaya İlyanos” olarak verilen Darülfünun Fen Fakültesi Kimya Müderrisi Ligor Kimyacı'nın (Taranakidis) oğlu Dr. Kaya Stilyanos Kimyacı'dır.

s. 134. Diplomada adı geçen Mustafa Süreyya Hidayet, Tbp.Gnl. Süreyya Hidayet Serter'dir (1885-1945). s. 135. Dr. Şefik Hidayet (1887-1929) Süreyya Hidayet Serter'in kardeşidir.

s. 158-159. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Gülhane Tababet-i Askeriye Tatbikat Mekteb ve Seririyatı Müdür ve Sertabibi Kaymakam (okunamayan mühür) Hüsameddin Şerif [Kural] (22 Temmuz 1923).

s. 164. Belge Dr. Ali Rıdvan Unar'a aittir (1903-1985).

s. 199. “Gürcistan Üniversitesi'nden .... 15 Mart 1993 tarihinde verilen belge”

Universitatis Georgiae : Georgia Üniversitesi (ABD) tarafında verilen mezuniyet A.B. (Artium Baccalaurei) diplomasıdır. Tarihi: XV mensus Martii Annoque Domini [AD] MCMXLIII (15 Mart 1943). Belgenin Gürcistan'la ve tıpla bir ilgisi yoktur !

s. 204 “Merry Hastanesi'nden... verilen staj belgesi”, doğrusu: Mercy.

s. 206-207. Tahlifname.

Üzeri çizili son satır (transkripsiyonu yapılmayan) son satır: “Velhasıl, millet ve vatana, zat-ı hazret-i Padişahiye, vahdet-i Osmaniyeye sadakatle hizmet ve Kanun-ı Esasi ahkam-ı münifesine temamilen riayet eyleyeceğinize ayrı ayrı yemin eder misiniz ?”

s. 276-277. “1910 yılında mezun olan askeri öğrencilerin... toplu fotoğrafı”. Resmin arkasındaki yazı: “1326 [1910] Tıbbiye-i Askeriye ikinci sınıf talebesi”.

s. 281. Baytar İsmail Hakkı [Baytar] Bey'in soyadı Çelebi'dir.

s. 302-303. 1921 yılında mezun olan asker ve sivil öğrencilerin hocalarıyla birlikte okul önünde toplu fotoğrafları (HPAM6548 ve HPAM4367-hpe).

Bir iddiaya göre, “1915 yılında kaydolan öğrencilerin mezun olması gereken 1921 yılında hiçbir öğrenci mezun edilememiş; hiçbir doktor diploması verilememiş[tir]”.⁵ Bu fotoğraflar ve 16 Mayıs 1921 yılında verilmiş olan bir Tababet Mezuniyet Ruusu (2, 104) bu söylencenin doğru olmadığını kanıtlamaktadır.⁶

“1915'li Tıbbiyelilerin Tamamı Çanakkale'de Şehit Düştü” söylenencesinin ilk versiyonunda ise öğretim kadrosunun çoğu şehit olmuştur:

“[Tıp Fakültesinin] ilk sene asistanından müderrisine kadar hemen hemen bütün öğretim kadrosu askere alındığından [Kasım] 1914'de Fakülte açılmadı. Hatta, birçok okullar gibi, Fakülte binası da askeri ihtiyat hastane olarak ayrıldı... Nihayet 1915 sonlarında düşman mağluben Çanakkale'den çekilince hastane lağvedilmiş ve böylece 1916 (1332)'de yeniden

⁴ E. Bournova ve M. Dimitropoulou, “Women Physicians and Their Careers: Athens – 1900-1950: A Contribution to Understanding Women's History”, *Genealogy*, 7, 1 (2023): 7.

⁵ Cevdet Erdöl, “1915'li Tıbbiyelilerin Tamamı Çanakkale'de Şehit Düştü” İstanbul, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, 14 Mart 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=DCpmadeLURk> (0:50-1:05)

⁶ Fatma Özlen, “1915 Çanakkale Savaşında Şehit Düşen Tıbbiye Sınıfı Miti”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 24, 2 (2023): 611-625.

tedrisata başlamış ve o sene altışar aylık iki devre öğretim yapılarak iki sınıf mezun edilmiştir. Fakat öğretim kadrosunun çoğu şehit düşmüş, geriye kalanlar da bir kısmı el'an terhis edilmemişti.”⁷

s. 308-309. Ali Şakir (Şakar), doğrusu: Akif Şakir (Şakar). Adı Refik (Saydam) yazılan kişi: Vasfi Bey. (Tanınmayan: Kemal Cenap Berksoy.)

s. 308. Orhan Abdi (Kurtalan), s. 310. Orhan Abdi (Kurtalan). Doğrusu Orhan Abdi (Kurtaran)

s. 312-313. “1928 yılı sivil okul mezunu öğrenciler” Fotoğrafta sivil ve asker öğrencilerle birlikte Tıp Fakültesinin ilk 6 kadın mezunu görülmektedir.

s. 322-323. Prof. Philipp Schwartz tanınmamış (Akil Muhtar ile Besim Turhan arasında).

---

⁷ Bedi N. Şehsuvaroğlu, "Türkiye'de Tababet ve Tıp Öğretimi", *Türkiye Sağlık Rehberi (Tesisler)*, haz. Hakkı Edremitli, Mazhar Önad ve Fuad Muhasiboğlu, İstanbul, Erkök Basımevi, 1959, içinde s. 12-30.